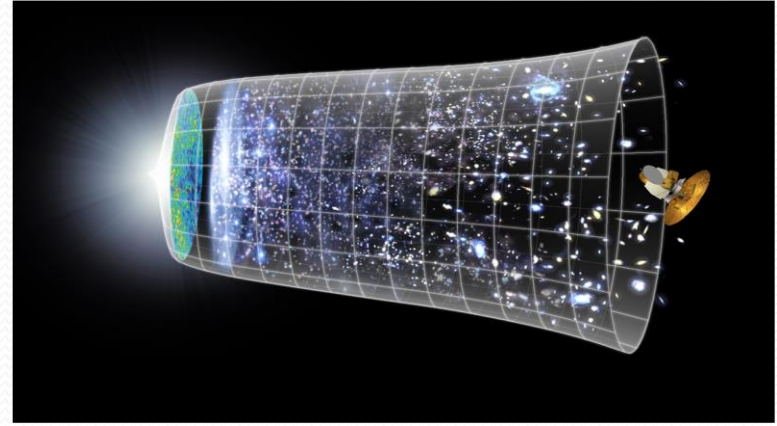
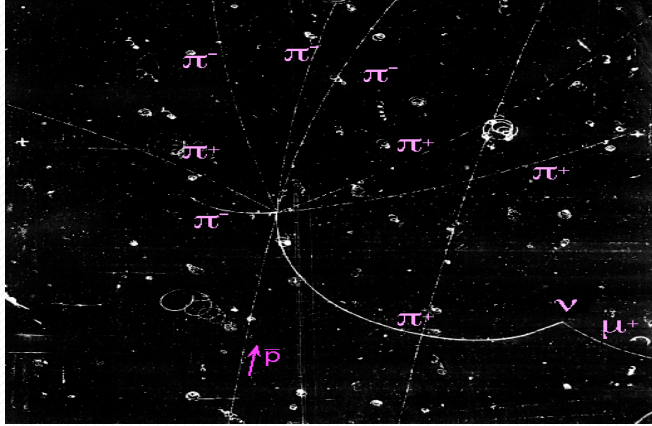

STANDART MODEL VE ÖTESİ

Hazırlayan: *Özge Biltekin*

Standart model, bilim tarihi boyunca keşfedilmiş parçacıkların birleşimidir.

Uzay zamanda bir nokta en, boy, yükseklik ve zaman ile tanımlanır.

Alanlar da uzay zamanda tanımlandığı için bir noktadaki değeri zamanla değişir, yani dinamik yapıdadır. Alan kuramı alanın zamanla değişimini yada diğer bileşenlerle etkileşimini anlatır. Alan kuramı kuantize edilerek kuantum alan kuramına çevirilir.

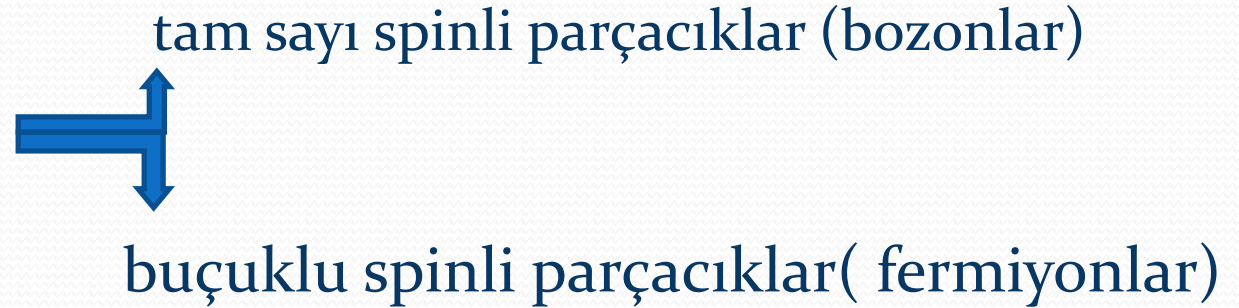
Uzay zamanda sürekli yapıdaki alan aslında belli özelliklerde ve miktarda bir araya gelmiş nicelik topaklarından oluşan tanecikli yapıdadır. Kuantum alan kuramı belli bir anda tüm alanda gerçekleşen parçacıklaşma durumunu ifade eder.

İlk kuantize edilen alan elektromanyetik alandır.

- Elektronlar, protonlar, nötronlar diğerleri ve fotonlar gibi kendilerine özgü alanlar içinde yoğunlaşan çeşitli kuantumlardır.

Bilinen her parçacığı alanla ifade edebiliriz.
Parçacıkların birbirleriyle etkileşimini de alanların
birbiriyle olan etkileşimini kullanarak açıklayabiliriz.
Temel parçacıkları farklı yöntemlerle sınıflandırabiliriz;

1. Spinlerine göre sınıflandırabiliriz ;

- 2. Temel fizik kurallarına uyup uymadıklarına göre inceleyebiliriz:

Birden fazla bozon aynı kuantum durumunda bulunabilir. Fermiyonlar ise birden fazla kuantum durumunu paylaşamaz.

- *Heisenberg belirsizlik ilkesine* göre maddenin momentumu ve konumu aynı anda belirlenemez. Başka bir belirsizlik de enerji ve zaman belirsizliğidir.

Bu belirsizlik bazı parçacıklara enerjinin korunumu kanununu ihlal edebilme özgürlüğü verir.

Sanal parçacıklar işte bu enerji korunumunu ihlal eden parçacıklardır.

Sanal parçacıkları asla göremeyiz ,dedektörler tarafından ölçemeyiz. Sanal parçacıklar parçacık-karşıt parçacık çiftleri olarak, boşluktan ya da diğer parçacıklardan enerji ödünç alarak doğarlar. Aldıkları enerjinin büyüklüğü ile ters orantılı olarak yaşarlar sonra yok olup boşluğa dönerler.

Bir kaynak boşluğa enerji borcunu öderse ortaya çıkar ve sonra tekrar yok olur.

Sanal parçacıkların kütleleri yoktur.

Ve... Standart Model

Temel parçacıklar kendinden daha küçük parçalara bölünemeyen parçacıklardır. Standart model bunları kuantum sayılarına göre sınıflandırır. Örnek olarak elektronun enerjisini açısal momentumunu ve elektrik yükünü verebiliriz.

Her parçacığa ait bir karşıt parçacık olur. Karşıt parçacıklar eş oldukları parçacıkla aynı kuantum sayılarına sahiptir, tek farkı ters yüke sahip olmasıdır. (Elektron ve pozitron gibi)

Temel etkileşim nedir?

Standart model tablosunda temel parçacıklar ve temel etkileşimler gösterilir.

Gerçek fermiyonlarla sanal bozonlar arasında oluşan etkileşimdir.

Kuantum alan kuramına göre tüm parçacıklar alanların kuantize olmasıyla oluşur. Etkileşim, madde parçacıklarına taşıyıcıları n getirdiği mesajların algılanmasıyla oluşur.

parçacıkları;

madde parçacıkları (gerçek fermiyonlar)

taşıyıcı parçacıklar (sanal bozonlar) olarak sınıflandırırız.

Temel Etkileşimler

*Elektromanyetik
etkileşim*

pil, mıknatıs
sürtünme kuvveti,
kimyasal olaylar, ev aletleri

Güçlü etkileşim

Kuarklar, protonlar,
nötron, proton ve
nötronu çekirdekte bir
arada tutan

Zayıf etkileşim

Radyoaktif bozunmalar ve
parçacıkların dönüşmesi

*Kütle Çekim
etkileşimi*

Kütle çekim, gezegenler ve
yıldızların yörüngede
dolanması

4 KUVVET

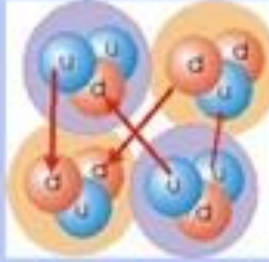
Elektromanyetik kuvvet – photon (γ)

Elektrik, manyetizasyon:
atomun içindeki
elektronları çekirdeğe
bağlar, atomları
moleküllere bağlar,
tüm kimyasal
etkileşimlerden
sorumludur, vs.

Güçlü kuvvet – gluon (g)

Kuarkları bağlayıp
protonları, nötronları
ve diğer parçacıkları
yapar. Atomun
içindeki proton ve
nötronların
arasındaki itici
kuvveti yenerek
çekirdeği bağlar.

Zayıf kuvvet – W, Z bozonları

Radioaktiviteden
sorumludur. Ayrıca
Güneş ve diğer
yıldızların
merkezinde olan
nükleer tepkimelere
sebep verir.

Kütleçekim kuvveti – Graviton

Kütlesi olan tüm
maddenin arasında
olan çekim kuvveti.
Bizi Dünya'ya bağlar,
yıldızları ve
galaksileri birarada
tutar.

4 temel kuvvet olarak da adlandırılır

Kuarklar

Yukarı Kuark
(Top)

Aşağı Kuark
(Down)

Tılsım Kuark
(Charm)

Garip Kuark
(Strange)

Üst Kuark
(Top)

Alt Kuark
(Bottom)

Proton

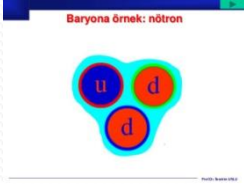
Nötron

Kuarkları bir arada tutan güçlü etkileşimdir. Kuarklar birbirinden uzaklaştıkça çekim artar. İki kuarkı birbirinden ne kadar uzaklaştırmak istersek o kadar çok enerji harcamamız gerekir. Doğada en küçük yük “elemanter yük” tür ancak kuarklar kesirli yüke sahiptir, fakat biz göremeyiz. Kuarklar yalnız dolaşmaz.

Hadronlar ve Baryonlar

- Üç kuark bir araya gelir ve “*baryon*”ları oluşturur.

- Kuark – antikuark bir araya gelerek “*mezon*”u oluşturur.
- Kuarklardan oluşan parçacıkların genel adına “*HADRON*” denir.
- Kuarkları güçlü etkileşime duyarlı yapan renk yükleridir. Renk yükü de bir kuantum sayısı ile ifade edilir. Kuarklar bir araya gelerek renksiz hadronları oluşturur.

Leptonlar

- Güçlü etkileşim yapmazlar, renksizdirler. Yalnız ve başıboş dolaşabilirler

Birim elektrik yük taşıyan leptonlar		
Muon (kozmetik ışınlarla dünyamıza gelirler)	Tau	elektron

nötrinolar		
Muon nötrinosu	Tau nötrinosu	Elektron nötrinosu

- Temel etkileşimler madde parçacıklarının taşıyıcıların getirdiği mesajların algılanmasıyla olur

Elektromanyetik
etkileşim
foton

Güçlü Etkileşim
gluon

Zayıf Etkileşim
 W^+, W^-, Z

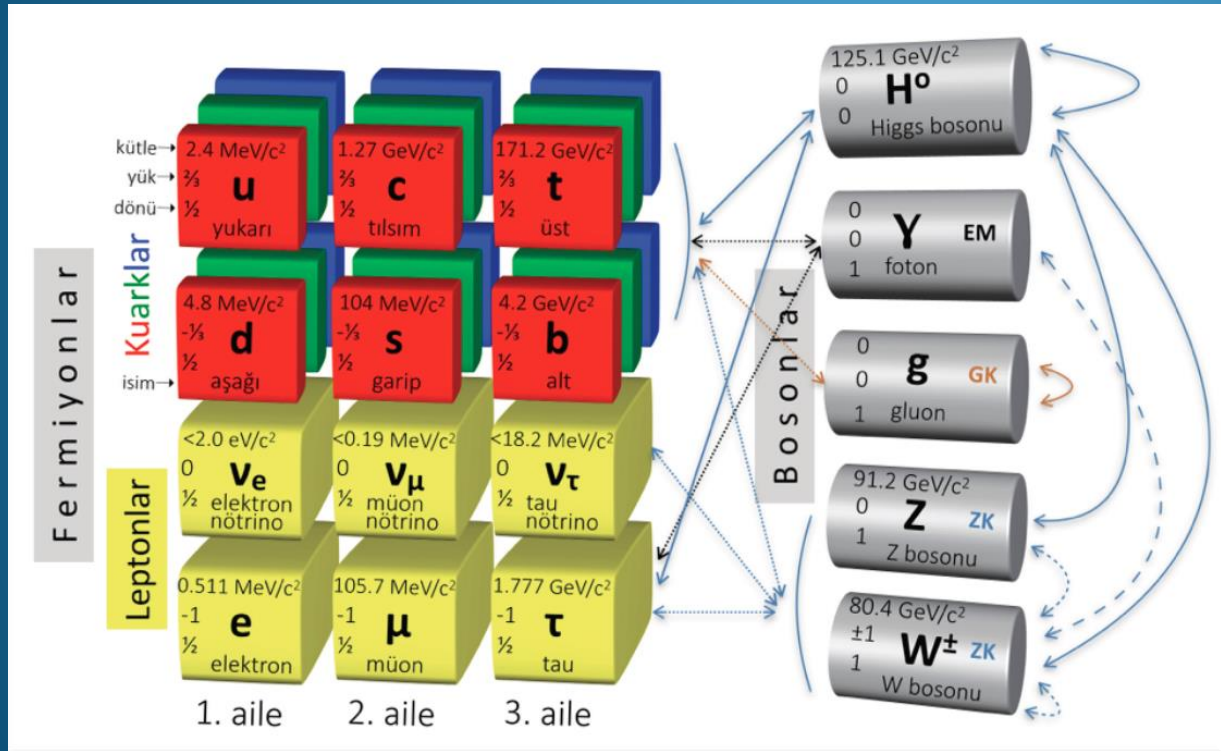
Kütle çekim
kuvveti
graviton

Temel etkileşimler ve mesajcı parçacıkları

STANDART MODEL temel parçacıklar ve etkileşimler hakkındaki bütün bilgilerimizi içeren bir kuramlar bütünüdür.

Madde parçacıkları

Etkileşim
aracıları

Her kuarktan 3 renk.

Her parçacık için bir karşıparçacık

Etkileşimler kuvvet taşıyıcı parçacıklarla yönlendirilirler

Toplamda 60 parçacık (ayrıca Higgs)

Standart Model doğrudur, ancak eksikleri vardır.

- Standart model eksiklerine rağmen oldukça açıklayıcıdır. Aranılan yeni model standart modeli de kapsayan daha gelişmiş bir model olmalıdır. Standart modeldeki kusurlar bilim dünyasını yeni ufuklara götürecektir ve bilime ivme kazandıracaktır.
- Kaynaklar: “En küçüğü keşfetme macerası”..... Sezen Sekmen
<https://indico.cern.ch>